

SỰ THÔNG THÁI TẬP THỂ VÀ ĐỘC TÀI SÁNG SUỐT

Huỳnh Thế Du *

Thành công hay trục trặc của mỗi quốc gia thường gắn với một số cá nhân. Nhìn vào những trường hợp thành công như Hàn Quốc, Nhật Bản, Singapore hay Thổ Nhĩ Kỳ thì có quan điểm cho rằng để một quốc gia phát triển thì cần có độc tài sáng suốt hay đáng minh quân.

Tuy nhiên, đó chỉ là phần nổi của tảng băng, trong khi phần chìm – nền tảng tạo ra hoặc là những đáng minh quân hoặc là những độc tài tham lam mới là điều đáng quan tâm. Quan trọng hơn, nhìn như vậy mới thấy lối ra cho một đất nước/dân tộc, chứ trông chờ độc tài sáng suốt chỉ là một trò chơi may rủi.

Điều kiện cần để có độc tài sáng suốt thì phải có độc tài. Chỉ tính từ sau chiến tranh thế giới thứ hai đến nay trên thế giới đã có hàng trăm 100 độc tài ở những dạng khác nhau, trong khi số thành công có lẽ chỉ đếm đủ một bàn tay hay chưa đến 5%. Quả là rủi ro nếu đặt cược vào điều này.

Khi mới lên nắm quyền, gần như tất cả các nhà lãnh đạo đều có thiện ý, muốn thành công và đưa đất nước phát triển. Tuy nhiên, họ chỉ có thể tồn tại lâu dài khi hành xử theo nguyện vọng của liên minh hay những người ủng hộ/cùng phía với mình. Do vậy nguyện vọng nào thường xuyên chi phối (vì quốc gia hùng cường hay bồng lộc cá nhân) sẽ quyết định vận mệnh của một quốc gia.

Có một giả thuyết/so sánh cực kỳ thú vị được đặt ra là nếu Park và Marcos hoán đổi vị trí cho nhau thì liệu Park có vẫn thành công và Marcos có vẫn như vậy không?

Câu trả lời là rất khó để Park thành công ở Philippin vì ý chí về một quốc gia hùng cường của đội ngũ lãnh đạo hay ước muốn của những người nắm quyền lực ở đó rất mờ nhạt (họ không có áp lực thực sự để làm điều này). Thay vào đó là cuộc đua xem gia đình, dòng tộc nào giàu có hơn (bằng cách vơ vét của công, tạo lợi thế cho mình).

Trái lại đối với Hàn Quốc, ở bối cảnh mạnh lên hay là bị thôn tóm, lệ thuộc, Park và đồng sự của ông có khát vọng cùng với áp lực làm sao cho quốc phú binh cường. Áp lực là một nhân tố hết sức quan trọng đến việc một quốc gia hay nền kinh tế sẽ đi đâu về đâu (ít nhất là trong trường hợp của các nước châu Á - Thái Bình Dương).

Nhật Bản, Đài Loan, Singapore và nhiều nước thành công khác đều đứng trước các thách thức một mặt một còn đối với vận mệnh quốc gia. Phải hùng mạnh để tồn tại hay là bị xâm chiếm lệ thuộc. Dưới áp lực này, tập thể thường có những quyết định duy lý, sử dụng nguồn lực hiệu quả để đưa đến dân giàu nước mạnh.

Tuy nhiên, cần lưu ý rằng không có con đường chuyển từ độc tài chuyên chế sang dân chủ một cách tự động mà nó phải trải qua một quá trình tương tác/cọ sát/đấu tranh lâu dài của các mặt đối lập (nếu dùng các học thuyết của Marx để soi rọi).

Trái lại, cả Indonesia và Philippin dưới thời của Suharto và Marcos không chịu áp lực thôn tóm hay chiếm đóng từ bên ngoài, trong khi nền kinh tế có rất nhiều của cải. Trong điều kiện này, các quan chức chỉ nghĩ đến bồng lộc của cá nhân chứ lợi ích quốc gia thường chỉ là đầu môi chót lưỡi.

Kết quả của nó là biến những người đứng đầu quốc gia thành những kẻ đánh cắp/bòn rút của công hay chỉ lo củng cố quyền lực, tạo lợi ích cho bản thân, gia đình và phe nhóm của mình mà thôi. Điều này cũng đúng với rất nhiều nước trên thế giới như: châu Phi, Trung Cận Đông, Mỹ La Tinh, Trung Á...

* Một số thông tin được cập nhật vào năm 2021 bởi Vũ Ngọc Bảo và Nguyễn Thị Tố Nga

Tóm lại, một quốc gia đi đâu về đâu (bền bờ hạnh phúc hay không phát triển) được quyết định bởi “sự thông thái tập thể” mà ở đó “đáng minh quân” hay “kẻ tội đồ” chỉ là một mảnh ghép. Do vậy, việc cần làm là tạo ra sự thông thái này theo chiều hướng tích cực chứ không phải đi tìm đáng minh quân hay đặt cược may rủi vào “độc tài tốt”.

Nhìn ở góc độ này, mỗi một cá nhân đều có vai trò đối với đường hướng phát triển của quốc gia. Cơm áo gạo tiền thì ai cũng phải lo, nhưng nếu mỗi người luôn ý thức được trách nhiệm và quyền lợi của mình trong việc tạo dựng tâm thế tiến lên của đất nước thì mọi chuyện sẽ tốt lên. Khi đó, nhìn vào các vấn đề của cuộc sống sẽ là con mắt phê phán trên tinh thần xây dựng, muốn mọi thứ tốt lên.

Trái lại, mỗi người (nhất là những ai có điều kiện) chỉ chăm chăm lo cho cá nhân và gia đình mình và trút sự bức dọc hay lấy những trục trặc trong xã hội để đổ vấy/che dấu sự kém cỏi của mình với tâm trạng muốn đập đổ thì quốc gia khó mà phát triển, xã hội khó mà tốt đẹp lên được.